

🐾🐾🐾🐾 Kes on pildil?

- Inimene
- Karvane ninasarvik
- Koopahüään
- Koopakaru

- Koopalõvi
- Muskusveis
- Põhja põder
- Saiga-antiloop

- Ulukhobune
- Ürghirv
- Ürgpiison

Kuupäev

PK

😊 Nimi

🐾 Küsimused mammuti ja teiste jääaja loomade kohta.

1. _____ 😊
2. _____ 😊
3. _____ 😊

Kui leiad giidi jutust vastuse oma küsimusele, joonista 😊 → 😊
Küsi julgesti, kui Sa ei saanud vastust oma küsimusele!

🐾🐾 Otsi mammutit!

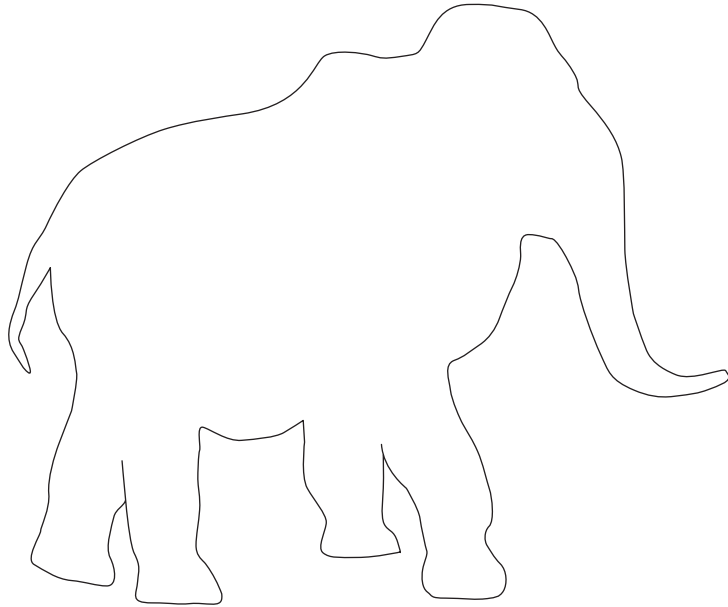
	Kas leidsid mammuti?	Kes on kõige suurem loom?
Hilisjääaeg	🐾 jah ☐ ei ☐	
Varane jääajajärgne metsatundra	🐾 jah ☐ ei ☐	
Laialehelised metsad	🐾 jah ☐ ei ☐	
Kuusikute levik	🐾 jah ☐ ei ☐	
Kultuurmaad	🐾 jah ☐ ei ☐	

Mammut või elevant?

Joonista loomad lisades puuduvad osad

See on _____

Isasloom kaalus kuni 8000 kilogrammi.

Keha katsid pikad, isegi kuni 1 meetri pikkused karvad.

Kõrvu kasutatakse lehvikuna kogu keha jahutamiseks.

Purihambad vahetuvad kuni 5 korda elu jooksul.

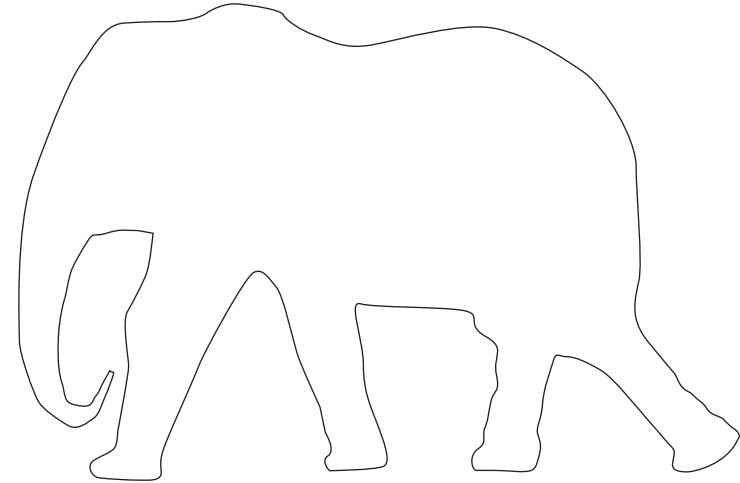
Võhad on pikaks kasvanud lõikehambad, mitte kihvad.

Nad surid välja viimase jääaja lõpus.

Isasloom võib kaaluda kuni 6000 kilogrammi.

Näita viitejoontega, kelle kohta käib väide.

See on _____

Võhad on isastel emaste ees uhkeldamiseks ja omavaheliseks võitluseks ja ähvardamiseks.

Võhkasid on vaja toidu kättesaamiseks lume alt.

Kuulub londiliste seltsi.

Elavad Aafrikas.

Isaslooma võhad on 3 meetri pikkused.

Taimetoiduline, võib päevas süüa üle 200 kg.

Siberi rahvad uskusid, et tegemist on hiigelsuurte mutitaoliste loomadega, kes maapinnale valguse kätte jõudes ära surid.

Elukeskkonnaks on avatud viljakas stepp.

Karvane ninasarvik oli suurem kui tänapäevased ninasarvikud

Nii nagu karvane mammutki, ilmus karvane ninasarvik (*Coelodonta antiquitatis*) Kirde-Siberisse 250 tuhat aastat tagasi. Karvane ninasarvik suri nagu mitmedki teised jääaja suurimetajad välja umbes 12 000 aastat tagasi, s.o nooremaks drüüaseks nimetatud perioodi lõpus.

Ulukhobune on koduhobuse eellane

Ulukhobune (*Equus ferus*) oli jääajal laialt levinud kogu Euraasias. Hobuse elukeskkond on avatud rohumaad, kuigi pärastjääaegseid ulukhobuse luid on leitud ka metsavöötme alalt. Koduhobuse lähteliigiks on jääajal Euraasiat laialt asustanud, kuid tänaseks väljasurnud ulukhobune. Hobune kodustati ilmselt kõigepealt idapoolsemate stepirahvaste poolt, hiljem võidi koduhobuse karja täiendada ulukhobuste arvelt. Ulukhobuse väljasuremise aega Euroopas on raske hinnata, sest isegi mõni sajand tagasi Kesk-Euroopas elanud tarpanid võisid pärineda kas hobuse metsikust vormist või oli kodustatud loomad kaua aega tagasi taasmetsistunud.

Muskusveis esindab jääaja faunat tänapäeval

Muskusveis (*Ovibos moschatus*) on arktilistes tingimustes kohanenud veislane, kelle nimi tuleneb tugevast muskusest, mida organism toodab emaste ligimeelitamiseks paaritumisperioodil. Tänapäeval võib muskusveist kohata Põhja-Ameerikas, k.a Gröönimaal, vähesel määral ka Norras, Rootsis ja Siberis, kuhu see liik on 20. sajandil taasasustatud. See veis on olnud jääajal nn mammutite kaasaegne nii Euraasias kui Ameerikas, kuid erinevalt mitmest teisest tolleaaja suurimetajast, on ta säilinud tänaseni.

Ürghirve sarved kaalusid kuni 40 kg

Ürghirv (*Megaloceros giganteus*) on üks suurim hirvlane, kes kunagi elanud on. Teda võis kohata kogu Euraasiat alates Iirimaast kuni Baikali järveni välja, v.a külmemad põhjaalad. Ürghirve suri välja umbes 7000 aastat tagasi Lääne-Siberis. Ürghirve õlakõrgus võis ulatuda kuni 2,1 meetrini ning isahirve sarvetippude vahekauguse rekord on 3,65 meetrit, kaaluga 40 kg. Ürghirve väljasuremise üheks põhjuseks on toodud just tema suured ja laiad sarved – sarvekandmise perioodil ei saanud ju metsas liikuda. Mets aga tungis pärast jääaega järjest enam ja enam ürghirve areaali.

Saiga-antiloop on säilinud vaid Mongoolias ja Kaspia lähistel

Saiga (*Saiga tatarica*) on tänapäeval üks ohustatumaid antiloobiliike, kelle varasem elupaik hõlmas pea kogu Euraasia stepiala, kuid nüüd vaid Kaspia lähedasi piirkondi ja Mongooliat. Jääajal oli see kummalise peakujuga liik aga üsna tavaline nii Euraasias kui Põhja-Ameerikas. Jääaegne arktiline stepp, mis laius tollaegses Euraasias oli sarnane näiteks tänapäevase mägistepiga Mongoolias. Jahedama efekti annab siin mägistepiirkondade kõrgus.

Koopakaru suri välja juba jääajal

Koopakaru (*Ursus spelaeus*) oli jääajal Euroopas laialt levinud, kuid suri välja umbes 24 000 aastat tagasi, s.o juba enne viimast mandriliustiku maksimumi saavutamist. Koopakaru on oma nime saanud seetõttu, et tema luid on kõige rohkem just koobastest leitud, samuti oli tema elupaigaks Euroopa sellised alad, kus karstiala koopaid tõepoolest ka leidis. Luude hulk koobastes viitab selle liigi suremisele just talveune ajal, mil suvel kogutud (rasva-)varud olid puudulikud vms. Koopakaru oli välimuselt sarnane pruunkaruga, kuid suuruse poolest pigem ameerika grisliga. Vaatamata koopakaru suurtele hammastele on analüüsid näidanud, et tema toidus oli taimse toidu osakaal palju suurem kui tänapäeva pruunkarul. Eestile lähimad koopakaru leiukohad asuvad Lõuna-Poolas.

Põhjapõder elas jääajal isegi Pürenee poolsaarel

Põhjapõder (*Rangifer tarandus*) oli jääajal üks arvukaim arktilise stepi asukaist. Põhjapõder nii metsiku vormina kui kodustatud vormina on säilinud kaasajani Euraasia ja Ameerika põhjaaladel. Jääajal oli põhjapõder levinud ka lõunapool, isegi Pürenee poolsaarel. Põhjapõder on ainuke hirvlane, kellel kasvavad sarved ka emasloomal. Jääaja avatud tundra-stepis võisid isaslooma sarved kasvada väga suureks. Sellised sarved võisid kasvada vaid avatud maastikke asustavatel isenditel. Põhjapõdra metsavormi tuntakse pigem jääajajärgsest ajast – neil nii suuri sarvi ei kasvanud. Hea kohastumusvõime ilmselt aitaski põhjapõdral hilisjääajal ja jääajajärgsel perioodil aset leidnud kliimamuutused ja nendega kaasnenud loomulike elupaikade vähenemised üle elada.

Koopahüään oli „näppaja“

Koopahüään (*Crocota crocuta spelaea*) on jääajal Euraasias elanud tähnikhüääni alamliik. Koopahüäänile sai saatuslikuks avatud rohumaade vähenemine jääaja lõpus ning Euroopast kadus ta umbes 12-14 tuhat aastat tagasi. Võrreldes tänapäeva hüäänidega olid koopahüääni jäsemeluud pikemad, mis viitab tema erinevale elupaiga kohastumusele. Toiduks kasutas ta nii oma kütitud loomi kui raipeid. Viimase tõttu peetakse hüääne ka nn keskkonna puhastajateks. Koopahüääne seostatakse ka inimeste „kaaslastena“ koobastes, kus oli ikka midagi „näpata“, sealhulgas isegi nõrgemaid ja väetimaid inimesi endid.

Tule kasutuselevõtt on inimkonna ajaloos üks tähtsaimaid avastusi.

Millal see täpselt toimus pole teada, kuid üks tõendatud tule kasutustest leidis aset juba 800 000 aastat tagasi inimese eellase püstise inimese poolt. Tule kasutamine rikastas kindlasti toidulauda, sest võimaldas sitket toitu enne söömist töödelda. Samuti võisid sooja kliimaga harjunud inimliigid elada ka mõnevõrra põhja pool, kuna tule tegemine andis sooja. Tuld võidi kasutada ka kiskjate peletamiseks, sest andis inimesele „võimsama kaitse“ kiskja küünte ja hammaste vastu.

Mammut – „karvane elevant“

Mammut meenutab nii välimuselt kui ka käitumiselt oma tänapäeva sugulasliike – aafrika ja india elevanti. Suured isasloomad olid umbes aafrika elevantide mõõtu, seega 2,7 kuni 3,8 m kõrged, emasloomad olid mõnevõrra väiksemad. Samas olid mammutid massiivsemad ja lühemate jalgadega kaaludes teinekord kuni 8 tonni. Kogu mammuti keha katsid pikad, isegi kuni 1 m, kaitsvad karvad, mille all oli omakorda tihe aluskarv. Suveks vahetas mammut oma paksu karvkatte õhema vastu nii nagu seda teevad kaasaja põhjaalade loomad.

Koopalõvi jahtis suuri rohusööjaid

Koopalõvi (*Panthera spelaea*) on tuntud kui viimasel jääajal Euroopas elanud lõvi. Ta oli suurt kasvu – õlakõrgusega kuni 1,2 meetrit ning kehapiikkusega peast kuni saba alguseni 2,1 meetrit, olles tänapäeva lõvidest oma kümnendiku võrra suurem. Koopalõvi pidas jahti rühmades, et tõhusamalt tabada suuri rohusööjaid. Tema elupaika ei seostata väga koobastega, kuid kuna neist on leitud suur hulk koopalõvi luujäänuseid, siis on ta sellise nime saanud. Koopalõvi kadus ilmselt jääaja lõpus kui teisedki jääaja loomad, samas on Balkanil ja Väike-Aasias isegi keskajal elanud lõvi seostatud just koopalõvi järglastena.

Ürgpiisonil olid poolemeetrised sarved

Ürgpiison (*Bison priscus*), ka stepipiisoniks nimetatu, oli nii Euraasia kui Põhja-Ameerika jääaegses stepis laialt levinud piisoniliik. Ürgpiison kadus jääaja lõpul ning asendus Euroopas euroopa piisoniga ja Ameerikas ameerika piisoniga. Viimaste geneetiline seos ürgpiisoniga pole veel selge. Ürgpiison meenutab välimuselt tänapäeva piisoneid, kuid tema sarved olid tunduvalt võimsamad: kuni pool meetrit pikad ja sarvetippude vahega kuni meeter.